

УДК: 364.14:159.923

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-7-12>**Наталія Вікторівна Каргіна,**аспірант кафедри загальної та диференціальної психології,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна

САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК РЕСУРС ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Стаття висвітлює результати емпіричного дослідження феномену психологічного благополуччя, яке включало аналіз його компонентів та особливостей у співвідношенні з показниками самодостатності. Проблема вивчення особливостей зв'язку психологічного благополуччя особистості із феноменом самодостатності на сьогоднішній день є малодослідженою та потребує детального комплексного аналізу. За допомогою кореляційного аналізу встановлено, що структурні рівні психологічного благополуччя позначені позитивними проявами з показниками самодостатності. Розглядаються та порівнюються профілі показників самодостатності в групах осіб з високим та низьким рівнями психологічного благополуччя. Особливу увагу приділено екзистенційній, світоглядній та ціннісній шкалам, значущість яких у структурі психологічного благополуччя підкреслена тісними взаємозв'язками з усіма індикаторами самодостатності та має особливе значення в структурі психологічного благополуччя особистості.

Ключові слова: благополуччя, психологічне благополуччя, особистість, самодостатність, ресурс.

Постановка проблеми

В умовах сучасного розвитку вітчизняного соціуму на фоні постійних суспільно-економічних, геополітичних та духовно-культурних трансформацій проблема дослідження особливостей психологічного благополуччя особистості набуває все більшої значущості та стає об'єктом зростаючого інтересу з боку різних наукових сфер. У кожній науці існує своє розуміння та змістовне наповнення цього поняття. Філософський сенс проблеми психологічного благополуччя пов'язаний з двома напрямками етики – гедонізмом та евдемонізмом. Аналізуючи цей феномен з філософської позиції, варто звернутися до дослідження Ніни Василівни Боровської, яка в дисертаційній роботі розглядає благополуччя як феномен соціальної реальності, виділяючи духовно-моральний, політико-правовий та фінансово-економічний смислові аспекти. Основними структурними елементами духовно-морального аспекту є сенс життя й гідність особи. У політико-правовому аспекті центральною цінністю, що впливає на ефективність використання громадських та особистих ресурсів для досягнення благополуччя, виявляється справедливість. У фінансово-економічному аспекті ключовими факторами благополуччя виступають гроші та інститут приватної власності [4]. У філософській роботі О. В. Зілової [9] аналізується етноспецифіка концепту «благополуччя» в російській, британській та американській лінгвокультурах. Спираючись на етимологічний аналіз «благополуччя», науковець дійшла висновку, що це слово запозичене зі старослов'янської мови та є своєрідно утвореною калькою грецького слова «eutuchia», яке трактують як «еш» – «добро», «блага» та «tuchia» – «доля». Вчена вмотивовано зазначає, що поняття у своєму розумінні є досить розлогим та пояснюється як успішний результат, здоров'я, благо, щастя, матеріальна за-

безпеченість, спокійний стан протікання життя. Також воно розглядається в медицині, культурології, економіці та соціології. З точки зору медицини, психологічне благополуччя може розумітися як відсутність захворювання або адаптація до нього. В економіці цей феномен розглядається перш за все як поєднання цілої серії економічних показників, включаючи грамотність населення та валовий внутрішній продукт. У соціологічній науці благополуччя має дещо іншу специфіку дослідження. Цей концепт використовується для дослідження та пояснення структурних змін у соціумі. Завдяки оцінці динаміки благополуччя можна зробити висновки щодо наявності позитивних або негативних змін в окремому суспільстві [10].

У науці термін «психологічне благополуччя» широко використовується в зарубіжній психології, перші згадки про нього пов'язані з іменем американського дослідника Н. Брадбурна та датуються 1969 роком. У вітчизняній психології дослідники починають звертатися до цієї проблематики набагато пізніше, лише наприкінці 90-их років минулого століття. Втім варто зазначити, що останнім часом вивчення психологічного благополуччя стає дедалі популярнішою темою не лише в західній психології, а й у вітчизняній, стрімко набуваючи нових обертів та форм. Огляд стану наукової розробки з означеної проблематики в українській психології показує таку картину – в останні роки психологічне благополуччя вивчалось: у внутрішньо переміщених осіб (В. В. Гриценко); в учасників антитерористичної операції (І. В. Ващенко); як репродуктивне структурне уявлення (О. М. Васильченко); як винагорода за проявлену соціальну активність (І. І. Семків); у контексті впливу домагань особистості на задоволеність власним життям (Т. М. Титаренко); через призму соціальних пот-

реб та порівнянь (Т. В. Данильченко). Варто зазначити, що в усіх роботах, де розглядається феномен психологічного благополуччя особистості, відображена актуальна успішність поведінки та діяльності індивіда, його задоволеність спілкуванням, міжособистісною взаємодією та зв'язками. В свою чергу, вивчаючи особливості психологічного благополуччя, важливо знати внутрішні та зовнішні чинники, які блокують або ж сприяють його прояву, також слід звернути увагу й на ресурси, завдяки яким людина підтримує власне благополуччя. Одним із таких провідних ресурсів психологічного благополуччя може виступати самодостатність.

Проблема самодостатності лежить на перетині філософії, психології, релігієзнавства, етики, культурології та акмеології. Самодостатність як самостійне явище розглядається в роботах А. Адлера, А. Маслоу, Е. Фромма, Е. Еріксона, К. Роджерса та ін. Давньогрецький філософ Сенека проповідував самодостатність, яка досягається через життя, відповідну природі, що передбачало презирство до багатства та болю як до «речей байдужих», пригнічення пристрастей («апатія»), підпорядкування порядку (в тому числі політичного ладу) [13].

Поняття самодостатності прийшло в активний ужиток з теорії А. Маслоу, американського психолога, одного із засновників гуманістичної психології. З точки зору цього дослідника [12], кожна людина володіє вродженим прагненням до самоактуалізації, тобто прагненням до максимального розкриття своїх здібностей. Таких людей, які змогли б втілити в життя свої кращі якості повною мірою, не дуже багато. Але якщо розглядати самодостатність як крок до самоактуалізації, то таких людей не так уже й мало, потрібно лише уважно придивитися та зрозуміти, чим вони відрізняються від інших. Найбільш важливим є відсутність у самодостатних людей страху перед самим собою, своїми імпульсами, емоціями та думками. А. Маслоу пише: «Досліджувані мною люди, схоже, зуміли припинити бурхливу всередині більшості людей «громадянську війну» між глибинними силами і силами оборони та контролю». В результаті, більшості з них доступні плідна діяльність, радість та творчість. Вони витрачають значно менше часу та енергії на боротьбу з самими собою та своїм внутрішнім Я» [12].

У тлумачному словнику Т. Ф. Єфремова розтлумачує цей термін як «повноту, достатність ефективності», що синонімічно підходить до «продуктивності» та «сили» [13, с. 767]. На сьогоднішній день україноцентричні емпіричні дослідження, які б вивчали взаємозв'язки феномену самодостатності із психологічним благополуччям людини, що лише збільшує дослідницький інтерес стосовно їх подальшого вивчення та діагностики. У цьому контексті доречним буде навести цитату відомого англійського письменника XIX століття Оскара Уайльда щодо самодостатності людини: «Ви будете продовжувати залишатися нещасними до того часу, поки ви вважаєте, що щасливими вас роблять інші» [1, с. 97]. Дійсно,

нерідко людина задається таким складним суперечливим питанням щодо власного благополуччя, щастя та самодостатності. Чи тотожні ці поняття? Як бути самодостатною та разом з тим благополучною людиною? Що для нашого особистісного розвитку дає нам самодостатність? Людина, не маючи твердого, мудрого розуму та самодостатного серця, нескінченно далека від істинного благополуччя. Де взяти їй той спокій, що йде зсередини і перетворюється в радість та щастя? У кожній людині свій шлях, своя дорога долі. Висвітлює шлях серце, потрібно тільки розрізнити це милостиве світло, не збитися з дороги до свого благополуччя. Ззовні для оточуючих і для свого виправдувального захисного механізму начебто виглядаєш благополучним, але внутрішнього відчуття благополуччя зовсім немає. Навпаки, всередині твоєї душі розбрат, а як його пояснити та розтлумачити в першу чергу самому собі? Як зрозуміти, якщо всередині тебе п'ятьма? Що, нарешті, з цим робити? Егоїзм, цинізм та користь, як при світломаскуванні, надійно накрили чорною завісою світло серце, позбавивши людину змоги бути благополучною. В основі нездорового людського егоїзму лежить відсутність внутрішнього достатку, внутрішня бідність. В основі самодостатності – внутрішнє багатство. Часто ми задаємося таким питанням: «Як стати благополучною людиною»? Адже благополуччя стає якістю особистості лише тоді, коли людина знаходить своє життєве призначення, слідує йому і, як наслідок, живе без тривоги, досягаючи внутрішнього (душевного) умиротворення й спокою. Благополучна людина живе в гармонії передусім з самою собою та з зовнішнім світом, вона задоволена життям, вона є самодостатною, у неї міцне здоров'я, є всі необхідні ресурси, щоб відчувати власне благополуччя та самодостатність [12, с. 127-128]. Підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що самодостатність не завжди має позитивно забарвлену оцінку. В свою чергу, самодостатність може стати й пороком, коли людина, навчившись бути самостійною та ставши зрілою особистістю, зовсім не думає про те, щоб потурбуватися про інших людей, хто потребує її допомоги, а просто розвивається в своїй самодостатності далі, з часом стає марнолюбною, владною, гордливою та байдужою, що пов'язано з її егоїстичною природою та душевною неспроможністю. Самодостатність – це надбана якість у процесі свого особистісного становлення. Але ми, так само, не народжуємося з вмінням любити, бути чесними, милосердними. Виходячи з набутого згодом життєвим досвідом, ці дари Божі не є менш добродієчними. Самодостатність може бути і в Божій благодаті. І тільки в цьому випадку це поняття можна розглядати в позитивному векторі. Але варто додати до нього згадані раніше захопленість, самовпевненість та звеличування, і ми автоматично повертаємося до початку наших міркувань. Отже, в цьому контексті самодостатність можемо визнати пороком [15, с. 319].

Таким чином, аналізуючи такі складні та багатогранні поняття як самодостатність та психологічне

благополуччя, можемо констатувати їх пов'язаність між собою.

Останнім часом проблема психологічного благополуччя активно розглядається як в західній психологічній науці (B. Signer, R. King, R. Emmons, N. Schwarz та ін.), так і вітчизняній (А. В. Вороніна, Ю. М. Олександров, С. В. Карсканова, Т.Д. Шевеленкова, О.А. Ідобаєва, С.В. Ширяєва, І.І. Ягієв та ін.). Дослідницький інтерес до проблеми самодостатності та її зв'язків з іншими феноменами, такими як особистісна зрілість, моральна свідомість, самостійність, творча активність, професійне самовизначення та діяльність, самоставлення, мотивація та інше описується в роботах Н.О. Мальневої, І.В. Сингаївської, О.В. Гречаник, Н.І. Недвіги, Н.М. Кіреєва.

Проте, незважаючи на наявність робіт, що розглядають вищезначені феномени, на сьогоднішній день все ще малодослідженим для психологічної науки залишається зв'язок психологічного благополуччя та самодостатності особистості, що й зумовило нашу зацікавленість до цієї проблематики.

Мета статті полягає у дослідженні співвідношення феноменів психологічного благополуччя та самодостатності.

Методи дослідження

Експериментальне дослідження проводилося на базі Одеського державного аграрного університету, загальна вибірка становила 408 осіб (студенти денної форми навчання різних спеціальностей віком від 16 до 24 років). Діагностика проводилась за допомогою «Тест-опитувальника діагностики психологічного благополуччя особистості» (Н. В. Каргіна) та «Опитувальника структурних компонентів самодостатності» (А. С. Бугайцова) [2].

Математико-статистична обробка здійснювалась за допомогою комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics 21.00 для Windows.

Результати та їх обговорення

Співвідношення між параметрами досліджуваних феноменів вивчалось із застосуванням кореляційного

аналізу (див. табл. 1). Аналіз кореляційної таблиці показав, що самодостатність корелює із усіма показниками психологічного благополуччя на рівні 1%. Таким чином, отримані результати кореляційного аналізу підтвердили нашу гіпотезу щодо тісних додатних значущих взаємозв'язків психологічного благополуччя та самодостатності.

Розглядаючи особливості самодостатності як провідного ресурсу психологічного благополуччя, варто звернути увагу саме на евдемонічний концепт Епікура, що визначив наперед зв'язок задоволеності життям, переживання стану щастя, відчуття психологічної благополучності з самодостатністю. Досягнути стану самодостатності, згідно Епікуру, можна лише злившись зі світом у цілому або повністю ізолюючись від нього [8, с. 117-131]. Поняття «задоволення» виходить з тлумачення «задовольняти», тобто бути відповідним чийсь вимогам, як зазначає Ж. П. Вірна. Дослідниця відмічає, що оціночний компонент ставлення до життя, емоційна складова задоволеності детермінована інтерперсональними чинниками. Отже, адаптаційний потенціал людини залежить від її ставлення до життя, а конкретніше – від ступеню задоволеності. Задоволеність життям відповідає адаптаційному фону життєвої реалізації молодшої людини, а «формування позитивного мислення як здатності конструктивного сприйняття життєвого досвіду, підвищення внутрішнього благополуччя особистості» стають одним із засобів підвищення ступеню задоволеності життям та його процесами [6, с. 20-25]. У дослідженні суб'єктивного благополуччя та задоволеності життям І. С. Горбаль [7, с. 154-155] було визначено, що показник суб'єктивного віку та задоволеності життям у чоловіків літнього віку проявляє, насамперед, зв'язок із задоволеністю саме аспектів відпочинку, діяльності, незалежності, розвагами, стосунками з дітьми. Жінки (також літній вік) виявили також зв'язок із соціалізацією, освітою, саморозумінням, стосунками з друзями, можливістю допомагати іншим, творчістю.

Таблиця 1.

Значущі коефіцієнти кореляції між показниками психологічного благополуччя та самодостатності

Показники самодостатності	Показники психологічного благополуччя особистості										
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	ПБ заг.
Sd	434*	319*	427*	454*	460*	425*	406*	413*	426*	433*	525*
In	421*	332*	381*	394*	400*	407*	367*	355*	403*	369*	478*
Se	320*	243*	361*	334*	339*	348*	298*	299*	335*	333*	401*
Pp	330*	285*	354*	345*	341*	314*	278*	314*	312*	344*	402*
Ds	294*	280*	332*	337*	267*	306*	243*	272*	325*	327*	373*
Ai	291*	304*	349*	302*	299*	285*	262*	239*	288*	324*	367*
Au	281*	273*	247*	301*	258*	216*	284*	253*	261*	266*	329*
Su	365*	329*	384*	426*	359*	360*	333*	255*	392*	373*	460*

Примітки: 1) n=408; 2) без позначень – кореляція статистично достовірна на рівні $p \leq 0,05$; «*» – кореляція статистично достовірна на

рівні ($p \leq 0,01$); 3) нулі та коми опущено. 4) I шкала – психофізична, II – соціально-економічна, III – етнокультурологічна, IV – екзистенційна, V – світоглядна, VI – ціннісна, VII – емоційна, VIII – поведінкова, IX – когнітивна, X – вольова, ПБ заг. – психологічне благополуччя загальне; 5) показники ОСКС: Sd – самостійність, In – незалежність, Se – самоефективність, Pp – цілеспрямованість, Ds – дистанціювання, Ai – альтруїзм, Au – автономність, Su – саморозуміння.

Використання якісного аналізу дозволяє згрупувати обстежених за певними ознаками (у цьому випадку за рівнем психологічного благополуччя). Це дозволило виявити «найбільш яскравих представників» із високим та з низьким рівнем психологічного благополуччя, вивчити в них особливості самодостатності.

На рис. 1 надано профілі показників самодостатності груп осіб із високим та низьким рівнями психологічного благополуччя.

На осі ОХ розташовані показники самодостатності, на осі ОУ розміщена процентильна шкала.

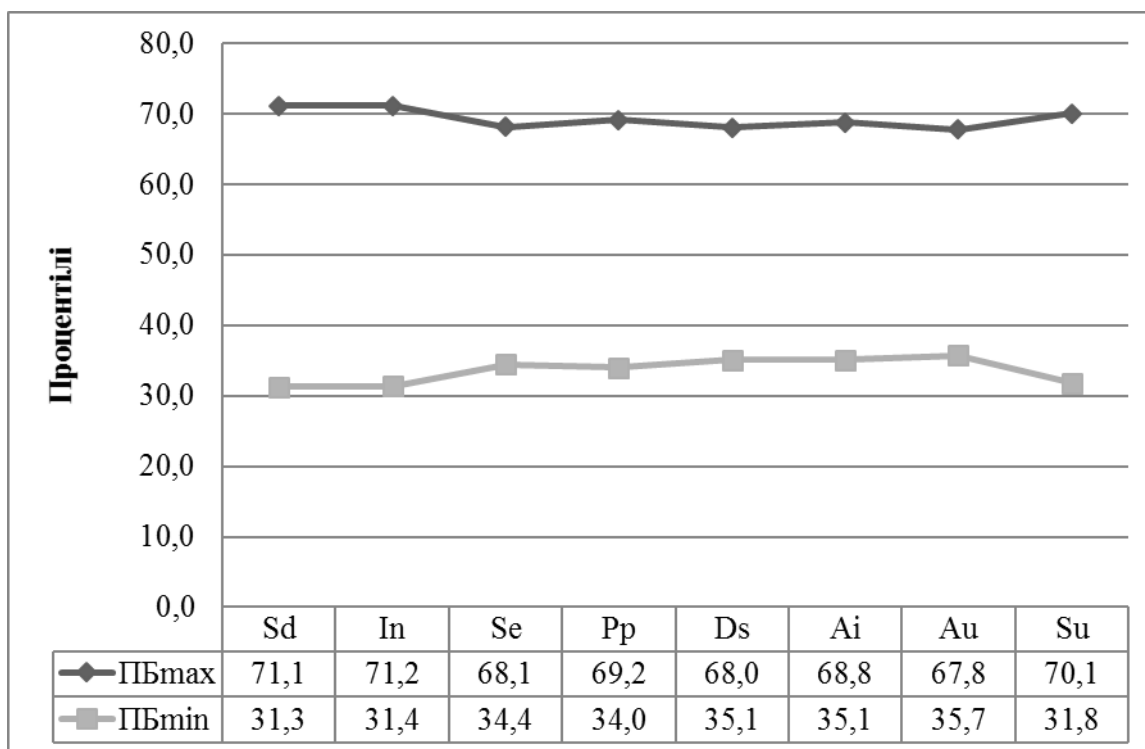

Рис. 1. Особливості самодостатності осіб з різним рівнем психологічного благополуччя

Як бачимо з рис. 1, представникам групи осіб із високим рівнем психологічного благополуччя властиві (Sd+) самостійність, (In+) незалежність, (Se+), самоєфективність, (Pp+) цілеспрямованість, (Ds+) дистанціювання, (Ai+), альтруїзм, (Au+) автономність, (Su+) саморозуміння. Це свідчить про те, що для них характерними є потяг до отримання задоволення від життя, самостійність, незалежність та цілеспрямованість, послідовність у своїх вчинках та діях.

Особи із низьким рівнем психологічного благополуччя, навпаки, характеризуються як несамостійні (Sd-), залежні від зовнішніх обставин та інших людей (In-), у них низький рівень самоєфективності (Se-), вони не цілеспрямовані (Pp-), з низьким рівнем дистанціювання (Ds-), автономності (Ai-), та саморозуміння (Su-), також їм притаманний егоїзм (Au-).

Визначення ступеня значущості розбіжностей між однойменними показниками самодостатності за методикою «Опитувальник структурних компонентів самодостатності» – ОСКС (А. С. Бугайцова) за обох груп обстежених встановлено за допомогою t-критерія Стюдента.

В цілому, розглядаючи аспекти екзистенційного, світоглядного та ціннісного компонентів психологічного благополуччя як більш близьких до характерис-

тик самодостатності, та їх прямий зв'язок із вищеозначеним феноменом, наштотує нас саме на такі висновки, що психологічно благополучна людина із усталеною світоглядною позицією та ціннісними орієнтаціями є перш за все автономною, їй притаманна екзистенційна спрямованість, вона позитивно ставиться до всього навколишнього, у неї багатий внутрішній світ. Цінність духовного здоров'я є основою людського благополуччя, а разом з тим й її самодостатності, має прямий зв'язок з неенергозатратною самодостатністю, що, можливо, відзначається метою зберігання того стану здоров'я, який є в індивіда в конкретний момент. Отже, не йдеться про поліпшення або про погіршення стану, а просто про збереження здоров'я як ресурсу індивідуального благополуччя [3, с. 90].

Конкретна самодостатність у співзвучності із психологічним благополуччям, визначаючи чітке, конкретизоване, розширене ставлення до світу, із усталеними цінностями характеризує людину, котра має наміри досягти розвитку в соціумі, в комунікації з іншими виражає позитивну налаштованість; не буде виражена в поведінці людини, яка не бажатиме уваги зі сторони. Інакше кажучи, чим більше намагається особистість привабити оточення, тим більше вона

«розпиляється» на зайві дії, які є суто показовими, щоб звернути на неї увагу; вона не зростатиме в особистісному плані та не розвиватиме свій кругогляд та не удосконалюватиме знання у певних сферах [5]. Отже, зазначимо, що психологічно благополучною та самодостатньою людиною буде лише тоді, коли вона зможе задовольнити власні екзистенціальні потреби. Для цього їй треба усвідомити сенс буття, намагаючись пізнати, що таке свобода, ізоляція, самототожність та щастя.

Висновки

У результаті проведеної роботи ми дійшли до таких загальних положень:

1. Встановлено тісний зв'язок феноменів психологічного благополуччя та самодостатності на рівні $p < 0,01$. Розгляд психологічного благополуччя на рівні авторської десятикомпонентної структури показав кореляційні зв'язки із усіма структурними компонентами самодостатності.

2. Визначені численні кореляції між усіма параметрами психологічного благополуччя та самодостатності свідчать насамперед про те, що можливість впливу явищ самодостатності та психологічного благополуччя в аспекті соціально-економічних відносин,

ЛІТЕРАТУРА

1. Акимова О. В. Этика и эстетика Оскара Уайльда: учеб. пособие / О. В. Акимова. – СПб.: Алетейя, 2008. – 192 с.

2. А.с. Опитувальник структурних компонентів самодостатності (ОСКС) / А. С. Бугайцова. – № 64341; опубл. 03.03.2016. – 27 с.

3. Беляев И. А. Здоровье человека как целостного природно-социально-духовного существа / И. А. Беляев // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2014. – № 7 (168), июль. – С. 86-92.

4. Боровская Н. В. Благополучие как социокультурный феномен: автореф. дис.... канд. филос. наук: 24.00.01 / Н.В. Боровская. — Тюмень, 2001. — 17 с.

5. Бугайцова А. С. Психология самодостаточной личности: истоки экзистенциальной философии / А. С. Бугайцова // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – № 2 (37). – Т. 2. – Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. – С. 13–23.

6. Вірна Ж. П. Адаптаційний профіль задоволеності життям особистості / Ж. П. Вірна // Проблеми сучасної психології. – 2013. – № 2. – С. 20-25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2013_2_5.

7. Горбаль І. С. Психологічні аспекти задоволеності життям як когнітивного аспекту суб'єктивного благополуччя в літніх чоловіків та жінок / І. С. Горбаль // Науковий вісник Херсонського державного

активної життєдіяльності індивіда, екзистенційної, світоглядної та ціннісної складових продемонстрували їх беззаперечну значущість. Таким чином, психологічно благополучна людина є водночас й самодостатньою особистістю, характеризується як незалежна та альтруїстично спрямована, їй не притаманна ворожість та цинізм до оточуючих. Також слід зауважити, що в деяких випадках самодостатність може негативно вплинути на психологічне благополуччя, коли людина відсторонюється від соціуму та замикається у собі, у неї розвивається підвищене почуття внутрішньої тривоги, вона не йде на контакти, з часом це переходить різного характеру невротичні стани. Проте в цілому слід наголосити на тому, що самодостатність підтримує загальний рівень психологічного благополуччя особистості та надає їй можливості для різностороннього розвитку, пізнання своєї природи та свого я, роблячи її більш милостивою.

Перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямку вбачаємо у конкретизації взаємовпливів психологічного благополуччя та самодостатності, виявленні типів психологічного благополуччя в контексті проявів самодостатності як ресурсів чи перешкод особистісного розвитку.

університету. Серія: Психологічні науки. – Херсон, 2014. – Вип. 1(1). – С. 154-159.

8. Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. Этика: Учебник / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян. – М.: Гардарики, 2000. – 472 с.

9. Зилова Е. В. Исследование концепта «благополучие» / «prosperity» в русской, британской и американской лингвокультурах (на материале ассоциативного эксперимента) // Сопоставительные исследования 2010. – Воронеж: «Истоки», 2010. – С. 106–112.

10. Иванкина Л. И. Модель устойчивого развития как модель управляемой социальной устойчивости / Л. И. Иванкина // Теория и практика общественного развития. – 2012. – № 7.

11. Мадди С. Теории личности: сравнительный анализ / С. Мадди // Пер. с англ. И. Авидона, А. Батустина, П. Румянцевой. – СПб.: Издательство «Речь», 2002. – 539 с.

12. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу // Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2006. – 352 с.

13. Новейший словарь иностранных слов и выражений. Минск: Харвест; М.: АСТ, 2001.

14. Никонова И. А. Определение понятия «самодостаточность личности» / И. А. Никонова // Вестник Башкирского университета. – 2010. – Т. 15, №3. – С. 767-770.

15. Соловьев В. С. Сочинения: В 2 т. – 2 изд. – Т.2 / Владимир Сергеевич Соловьев; [сост., общ.ред. А. В. Гулыги, А. Ф. Лосева]. – М.: Мысль, 1990. – 824 с.

REFERENCES

1. Akimova, O. V. (2008). *Etika i estetika Oskara Uailda: ucheb. posobie [Ethics and aesthetics of Oscar Wild: textbook]*. Saint Petersburg: Aleteia [in Russian].
2. Bugaitsova, A. S. (2016). *Opytvalnyk strukturnykh komponentiv samodostatnosti [Self-sufficiency structural components inventory]*. [in Ukrainian].
3. Beliaev, I. A. (2014). Zdorove cheloveka kak tselostnogo prirodno-sotsialno-dukhnovogo sushchestva [Health of a human being as an integral natural socio-spiritual creature]. *Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Orenburg State University*, 7 (168), 86-92 [in Russian].
4. Borovskaia, N. V. (2001). Blagopoluchie kak sotsiokulturnyi fenomen [Well-being as a socio-cultural phenomenon]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tiumen [in Russian].
5. Bugaitsova, A. S. (2015). Psikhologiya samodostatochnoi lichnosti: istoki ekzistentsialnoi filosofii [Psychology of a self-sufficient personality: sources of existential philosophy]. *Teoretychni i prikladni problemy psikhologii: zb. nauk. prats Skhidnoukrainskogo natsionalnogo universitetu im. V. Dalia – Theoretical and practical issues of psychology: collection of scientific works*, 2 (37), 13-23, (Vol. 2). Severodonetsk: Vid-vo SNU im. V. Dalia [in Russian].
6. Virna, Zh. P. (2013). Adaptatsiini profil zadovolnosti zhittiam osobistosti [Adaptation profile of satisfaction with life]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Issues of modern psychology*, 2, 20-25. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2013_2_5. [in Ukrainian].
7. Gorbali, I. S. (2014). Psykholohichni aspekty zadovolnosti zhittiam yak kognitivnoho aspektu subiektyvnoho blahopoluchchia v litnikh cholovikiv ta zhinok [Psychological aspects of satisfaction with life as a cognitive aspect of subjective well-being of elderly men and women]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universitetu – Scientific bulletin of Kherson State University. Kherson*, 1(1), 154-159 [in Ukrainian].
8. Guseinov, A. A., Apresian, R. G. (2000). *Etika: Uchebnik [Ethics: textbook]*. Moscow: Gardariki [in Russian].
9. Zilova, E. V. (2010). *Issledovanie kontsepta «blagopoluchie» / «prosperity» v russkoi, britanskoi i amerikanskoi lingvokulturakh (na materiale asotsiativnogo eksperimenta) [Studying the concept “prosperity” in Russian, British and American linguocultures]*. Voronezh: «Istoki» [in Russian].
10. Ivankina, L. I. (2012). Model ustoichivogo razvitiia kak model upravliaemoi sotsialnoi ustoichivosti [Model of stable development as a model of controlled social stability]. *Teoriia i praktika obshchestvennogo razvitiia – Theory and practice of public development*, 7 [in Russian].
11. Maddi, S. (2002). *Teorii lichnosti: sravnitelnyi analiz [Theories of personality: comparative analysis]*. Transl. from English by I. Avidon, A. Batustin, P. Rumiantseva. Saint Petersburg: Izdatelstvo «Rech» [in Russian].
12. Maslou, A. (2006). *Motivatsiia i lichnost [Motivation and personality]*. Trans. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
13. *Noveishii slovar inostrannykh slov i vyrazhenii [The newest dictionary of foreign words and phrases]*. (2001). Minsk: Kharvest; Moscow: AST [in Russian].
14. Nikonova, I. A. (2010). Opredelenie poniatii «samodostatochnost lichnosti» [Determining the concept “personality’s self-sufficiency”]. *Vestnik Bashkirskogo universiteta – Bulletin of Bashkirsk University*, 3, 767-770 [in Russian].
15. Solovev, V. S. (1990). *Sochineniia: V 2 t. [Works: in 2 volumes]*. 2nd ed. (Vol. 2). A. V. Gulygi, A. F. Loseva (Eds.). Moscow: Mysl [in Russian].

Natalya Karhina,

*post-graduate student, Department of General and Differential Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
Fontanka Doroha Str., Odesa, Ukraine*

SELF-SUFFICIENCY AS A RESOURCE OF INDIVIDUAL'S PSYCHOLOGICAL WELL-BEING

The article highlights the results of the empirical research of the phenomenon of psychological well-being, which included the analysis of its components and features in correlation with self-sufficiency indicators. The issue of correlation between the peculiarities of psychological well-being of the individual and the phenomenon of self-sufficiency is considered to be understudied and requires detailed and comprehensive analysis. The experiment involved 408 full-time students majoring in different specialties aged from 16 to 24. The survey was conducted using the “Test-Inventory of Psychological Well-Being” by N. Karhina and “Self-sufficiency Structural Components Inventory” by A. Buhaitsova. The results were processed by means of IBM SPSS Statistics 21.00 для Windows. With the help of correlation analysis, it has been found that structural levels of psychological well-being are marked by positive symptoms with indicators of self-sufficiency. The profiles and indicators of self-sufficiency in groups of individuals with a high level of psychological well-being and low psychological well-being have been considered and compared. Special attention is paid to existential, philosophical and axiological scales, whose importance in the structure of psychological well-being is emphasized by close interrelations with all indicators of self-sufficiency, so they are of particular importance in the structure of psychological personality's well-being. Close correlations between the phenomena of psychological well-being and self-sufficiency have been revealed at $p \leq 0,01$ level. Thus, a psychologically prosperous person is at the same time a

self-sufficient personality characterized by independent and altruistic aims, for whom hostility and cynicism towards others are not peculiar characteristics. It should also be noted that in some cases, self-sufficiency may negatively affect psychological well-being when the person estranges himself/herself from the society and withdraws into himself/herself, he/she becomes anxious, avoids contacts with people, etc. However, it should be emphasized that self-sufficiency supports overall psychological well-being of a personality and gives the opportunity for self-development and self-understanding.

Keywords: *well-being, psychological well-being, personality, self-sufficiency, resource.*

Submitted on June, 9, 2017

Reviewed by Doctor of Psychology, prof. M. Kazanzhy

УДК: 159.99

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-7-13>

Дмитро Юрійович Сизонов,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри стилістики та мовної комунікації,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
бул. Т. Шевченка, 14, м. Київ, Україна*

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ: ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МЕДІАТЕКСТІВ

Стаття присвячена психолінгвістичним особливостям медіакомунікації, зокрема аналізується медіатекст з увагою на екстра- та інтралінгвальні чинники, такі як мультикультурність, мовний імпералізм, оновлення медіаформатів, закон економії мовних ресурсів, лінгвістична мода тощо. З'ясувано психологічні стратегії та тактики, що впливають на медіаграмотність сучасного реципієнта, подано оцінку українського медійного простору в контексті глобалізованих процесів у світі. Описано методи медіамоніторингу та медіа-планування, які було застосовано у дослідженні, виявлено психологічні стратегії та тактики, що впливають на масову свідомість, окреслено перспективи подальших досліджень у міждисциплінарному аспекті на межі медіапсихології та психолінгвістики.

Ключові слова: *медіапсихологія, медіалінгвістика, психолінгвістика, медіаграмотність, мова ЗМІ.*

Постановка проблеми

У сучасному глобалізованому світі медіаграмотність виступає важливим складником масової свідомості. Медіаграмотність у контексті компетенцій фахівця-медійника (в європейській системі вищої освіти – медіалінгвіста як практика в дослідженні мови ЗМІ) є невід'ємною частиною професійної комунікації, а значить *a priori* має вивчатись за прийомами та стратегіями, передбаченими екстракультурними чинниками в триаді понять **медіа** (=інформація) – **мова** (=комунікація) – **освіта** (=виховання). До цих компонентів варто додати психолінгвістичну основу кожного медіатексту – комплекс маніпулятивних стратегій, які впливають на архітектуру тексту та мають на меті вербальними засобами вплинути на реципієнта.

В інноваційному словнику термінів і понять з медіалінгвістики **медіаграмотність** визначена як «оптимальний щодо мети й завдань медіакомунікації спосіб виробництва та поширення інформації в динаміці сучасних лінгвомедійних технологій впливу на масову аудиторію» [3, с. 93], а отже, медіаграмотність пов'язана з концепцією медійної правильності та коректності, що була запроваджена на початку 90-х

рр. ХХ ст. в Європі [8]. Концепція фактично полягала в розробці й описі особливостей і результатів мовних впливів (зокрема засобами масової інформації) на масову свідомість та вияв основних принципів боротьби з неякісним медіапотокком. Тут наголосимо на всеохопності медіаграмотності в технічній, когнітивній, культурній, психологічній, пізнавальній, емоційній, естетичній, моральній та ін. комунікаціях.

У період з 2015 по 2017 рр. ми провели комплексне дослідження з аналізу культури медіакомунікації, зокрема пошуку й подальшої роботи з медіатекстами потенційними реципієнтами. У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка до пошуку наукової істини з поданої проблеми долучилися студенти спеціалізації «Медіалінгвістика» (керівник освітньої програми – проф. Л. Шевченко). Комплекс прикладних дисциплін з медіалінгвістики, зокрема «Проблеми лінгвістичного аналізу медіатексту», «Методи й способи медіалінгвістичного аналізу», «Особливості медійної номінації», а також окремий блок дисциплін, що стосувався психолінгвістичних аспектів роботи з медіатекстами: «Основи медіакультури: мова й особистість в медіа», «Основи медіакультури: лінгвістичні медіатехнології»